

สุนทรียศาสตร์อุโบสถวัดร่องขุน

Aesthetic in Ubosoth of Wat Rong khun

พระจาทูรงค์ ชูศรี, ดร.

PhraJaturong Choosri, Dr.

วัดวิเศษการ กรุงเทพมหานคร

Visejkar Temple, Bangkok

E-mail: rong2553@yahoo.com

บทคัดย่อ

ในบทความนี้ผู้เขียนต้องการวิเคราะห์ให้เห็นถึงมุมมองทางด้านสุนทรียศาสตร์ว่าด้วยเกณฑ์ตัดสินความงามในลัทธิจิตวิสัยหรืออัตถนิยม (Subjectivism) ลัทธิวัตถุวิสัยหรือปรนัยนิยม (Objectivism) และประโยชน์ ลักษณะของความงาม และมุมมองพุทธสุนทรียศาสตร์ที่มีต่ออุโบสถวัดร่องขุน แนวคิดทางตะวันตกได้สะท้อนและให้ความสำคัญในเชิงปรัชญาในข้อถกเถียงว่าความงามเป็นสิ่งที่อยู่จริง สามารถตรวจสอบหรือพิสูจน์ได้ และให้ความสำคัญกับประโยชน์ด้วย ส่วนพระพุทธศาสนาให้ค่าหรือน้ำหนักในแง่ของประโยชน์และเป็นเครื่องมือในการสื่อสารหรือแสดงธรรมไปด้วย ดังนั้น ปรากฏได้ว่า อุโบสถวัดร่องขุน แสดงให้เห็นถึง ความดี ความงามและความจริงที่ปรากฏ ตามแนวคิดทางด้านสุนทรียศาสตร์ตะวันตก และยังมีความสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนาที่สะท้อนให้เห็นในแง่มุมมองของประโยชน์ที่ไม่เพียงสะท้อนเพียงความดี ความงามและความจริงเท่านั้น

คำสำคัญ: สุนทรียศาสตร์, อุโบสถ, พุทธสุนทรียศาสตร์

Abstract

This Article critical the point of view in the Criteria of Aesthetic; Subjectivism, Objectivism and Benefit. The Character of beauty and the point of Buddhist Aesthetic to Ubosoth of Wat Rong khun. In the point of views in western reflect and given the philosophical meanings of argument in beauty is the reality can prove and the benefit values too. In the rational of Buddhism given the values or the benefits and the implementation Dharmma too. So, Ubosoth of Wat Rong khun show the goodness, beauty and truth in the Aesthetic in the western and similar with Buddhism but the Buddhism will given benefits, goodness beauty and truth too

Keywords: Aesthetic, Ubosatha, Buddhist Aesthetic

1. บทนำ

ในโลกมีสิ่งสองสิ่งที่กล่าวอย่างรวบยอดก็คือสิ่งที่ปรากฏให้เห็นด้วยผัสสะทั้งห้า และสิ่งที่ต้องใช้ใจในการสัมผัสหรือสิ่งที่ปรากฏก็คือสิ่งที่ป็นรูปและนาม ดังนั้นแล้ว การที่มนุษย์จะให้คุณค่าหรือความหมายต่อสิ่งต่าง ๆ ได้ดีนั้น บางครั้งก็จำเป็นต้องเข้าใจต่อสิ่งที่ต้องไปรับรู้ว่าจะใช้อะไรในการรับรู้ ซึ่งส่วนใหญ่ก็จะกล่าวว่ามีสิ่งที่เรียกว่าการใช้ประสบการณ์ การใช้เหตุผล หรือการอนุมาน เป็นต้น

อย่างไรก็ดี กล่าวได้ว่าคุณค่าเป็นสิ่งที่มนุษย์จะเป็นผู้ให้ค่าและสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่มีความหมายจึงเป็นผู้ให้ค่า เรียกว่า คุณค่าภายในและภายนอก (intrinsic value and Extrinsic value) (เดียน คำดี, 2530 : 11-14)

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า การแสวงหาความจริงของมนุษย์นั้น แต่ละคนก็ย่อมแตกต่างกันออกไป บางครั้งวิถีชีวิตของมนุษย์ไม่เพียงแต่แสวงหาความจริงผ่านการใช้เหตุผลเท่านั้น หากแต่ยังต้องมีการรู้จัก ใช้ความรู้สึกหรืออารมณ์ด้วย ถึงกระนั้นก็ตามในพระพุทธศาสนาเน้นที่การฝึกจิต ซึ่งการฝึกจิตก็ต้องอาศัย ความรู้และการสัมพันธ์กับกฎธรรมชาติ (Somparn Promta, 2011 : 198) อย่างไรก็ตาม แม้จะมองว่า เหตุผลเป็นสิ่งสำคัญที่สุด และมองว่าการใช้อารมณ์นั้นไม่คำนึงถึงความถูกต้องและความเป็นจริง ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า ความจริง ความดีและความงามเป็นคุณค่าที่สำคัญและเป็นคุณค่าในตัวเอง (จินดา จันทร์แก้ว, 2545 : 4) อย่างไรก็ตามแล้วแต่คงไม่อาจปฏิเสธได้ถึงอิทธิพลของอารมณ์ที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ที่มนุษย์ได้ สร้างสรรค์และผลิตขึ้น

อย่างไรก็ดี ในบทความนี้ผู้เขียนต้องการวิเคราะห์ให้เห็นถึงถึงรูปแบบทางด้านสถาปัตยกรรม ของอุโบสถวัดร่องขุนว่าเป็นอย่างไรในทางด้านสุนทรียศาสตร์ ว่าด้วยประเด็นเกณฑ์ตัดสินความงาม ลักษณะของความงาม และมุมมองพุทธสุนทรียศาสตร์ที่มีต่ออุโบสถวัดร่องขุน ว่าเป็นอย่างไร

2. เกณฑ์ตัดสินความงามในอุโบสถวัดร่องขุน

ประเด็นทางด้านด้านสุนทรียศาสตร์ (Aesthetic) มี ๓ ประเด็นใหญ่ ๆ คือ ลัทธิจิตวิสัย (Subjectivism) ลัทธิวัตถุวิสัยหรือปรนัยนิยม (Objectivism) และประโยชน์เป็นเกณฑ์ตัดสิน ที่ผู้เขียนจะ ได้นำมาใช้ในการวิเคราะห์อุโบสถวัดร่องขุน ดังนี้

2.1 ลัทธิจิตวิสัย (Subjectivism) หรืออัตนัยนิยม มองได้ว่าความงามในอุโบสถวัดร่องขุน เป็นความงามที่เกิดจากแนวคิดของอาจารย์เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์ ที่ต้องการให้เกิดขึ้นอันเป็นความคิด หรือจินตนาการส่วนตัว ซึ่งความงามหรือรูปศิลปะที่ปรากฏออกมานั้นเป็นความงามหรือวัตถุที่งามที่เรียก ได้ว่าเป็นอัตนัยนิยม เพราะเป็นความงามที่เกิดมาจากภายในตัวของอาจารย์เฉลิมชัย เท่านั้นหรือไม่

ตามแนวคิดลัทธิจิตวิสัยหรืออัตนัยนิยม (Subjectivism) นั้นเชื่อว่า “สุนทรียธาตุหรือความ งามมิได้มีอยู่จริง ๆ ที่วัตถุหรือสิ่งใด ๆ ในโลก แต่อยู่ที่ใจของเรา ขึ้นอยู่กับความรู้สึกหรือรสนิยมของ แต่ละคน” ดังนั้น ความงามหรือสุนทรียศาสตร์ที่ปรากฏออกมาในรูปสถาปัตยกรรมของอุโบสถวัดร่องขุน จึงเป็นรสนิยมเฉพาะของอาจารย์เฉลิมชัย เท่านั้น แต่อย่างไรก็ตามผู้เขียนยังเห็นว่า ความงามนั้นที่ เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์ ได้พยายามมุ่งนำเสนอในรูปของอุโบสถจะสอดคล้องกับสิ่งที่เป็นสิ่งผ่านมโนภาพ ของท่านได้ตรงหรือไม่อย่างไร กล่าวคือหากความงาม หรือความจริงนั้นเป็นสิ่งที่มิได้อยู่จริงอาจารย์เฉลิมชัย สามารถนำมาถ่ายทอดได้สอดคล้อง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2543 : 99-100) ตรงกับความเป็นจริงนั้นมาก น้อยเพียงใด หากตรงก็สามารถยืนยันสิ่งนั้นได้ด้วยสถาปัตยกรรมของอุโบสถวัดร่องขุนนี้ แต่หากไม่ตรงจะ ทราบได้อย่างไรถึงความงามหรือความจริงแท้ของความจริงที่อาจารย์เฉลิมชัย ได้นำเสนอและจะหักล้าง ความจริงอันเป็นรูปสถาปัตยกรรมของอุโบสถวัดร่องขุนนั้นได้อย่างไร เมื่อความงามหรือสุนทรียศาสตร์

นั้นเป็นสิ่งที่งามที่ขึ้นอยู่กับตัวบุคคล มีรสนิยมไปตามนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าอุโบสถเป็นสิ่งที่งามเฉพาะบุคคลเท่านั้นความงามหรือความสมบูรณ์ของความงามจึงเป็นสิ่งที่ไม่จริงที่เป็นสากลที่ทุกคนสามารถเข้าถึงความจริงที่สามารถมองความงามเป็นหนึ่งเดียวกันได้

อย่างไรก็ตาม สิ่งหนึ่งที่อุโบสถวัดร่องขุนนำเสนอสำหรับผู้ที่ได้มีประสบการณ์กล่าวคือการกล่าวว่าเป็นสิ่งหนึ่งที่น่าจะไปได้รับชม หรือหากไปไม่ถึงจังหวัดเชียงรายแล้วไม่ได้ไปชมวัดร่องขุนแล้วจะไปไม่ถึงวัดร่องขุน และสำหรับผู้ที่ไปชมแล้วก็ทำให้เกิดความรู้สึกที่นาทึงหรือแปลกใจ แต่เมื่อไปในครั้งที่สองหรือสามความประหลาดใจหรือแปลกใจอาจจะหมดไปก็ได้ จึงสามารถกล่าวได้เช่นกันว่าความงามนั้นขึ้นอยู่กับตัวบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเวลา สถานที่และอารมณ์ส่วนตัวของผู้ชมเช่นกัน

2.2 ลัทธิวัตถุนิยมหรือปรนัยนิยม (Objectivism) เป็นลัทธิวัตถุนิยมหรือปรนัยนิยม (Objectivism) ที่เชื่อในความงามที่ปรากฏในวัตถุ ปฏิเสธความงามที่เกิดจากผู้มอง (subject) แต่ให้ค่าหรือความสำคัญกับวัตถุที่ถูกมองหรือรับรู้ (object) ดังนั้นมองได้ว่าอุโบสถวัดร่องขุนเป็นสถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้นโดยที่อาจารย์เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์ ต้องการแสดงให้เห็นถึงสุนทรียภาพไม่เพียงการมีสถาปัตยกรรมทั่วไปเท่านั้น ดังที่อาจารย์เฉลิมชัย ได้กล่าวไว้ว่า “ผมต้องทบทึงเพราะเป็นของเก่าที่ไม่มีค่าทางสุนทรียภาพ เป็นช่างรับเหมาห่วย ๆ ราคาถูก ๆ สร้างประมาณ 10-20 ปี พอทบทึงเขาก็เลยคิดสร้างเพิ่ม แต่ที่ดินวัดไม่พอเลยซื้อเพิ่มครับ อีกไร่กว่าก็ยังไม่พออีก หากสร้างไปก็จะเบียดเบียนกันดูไม่สวย จึงติดต่อขอซื้อที่จากเศรษฐีกรุงเทพฯเพิ่ม แต่เป็นบุญของพระศาสนาครับท่านใจบุญยกให้ฟรี ๆ ไร่กว่าๆ ที่วัดตงสี่เหลี่ยมพอดี” (<http://oknation.nationtv.tv/blog/Daytochill/2013/04/22/entry-1>)

ดังนั้น เห็นได้ว่าในแนวคิดของอาจารย์เฉลิมชัย ประโยชน์ในการใช้สอยแม้เป็นสิ่งที่จำเป็นแต่อย่างไรก็ตาม วัตถุประสงค์จะต้องเป็นสิ่งที่สามารถสื่อ หรือสะท้อนให้เห็นถึงความสวยงามและความจริงเพื่อให้บุคคลเข้าถึงความจริงนั้นตามหลักการทางพระพุทธศาสนานั้นด้วย

อย่างไรก็ตาม ความงามตามแนวคิดของลัทธิวัตถุนิยมหรือปรนัยนิยม (Objectivism) เมื่อมองด้วยแนวคิดของอาจารย์เฉลิมชัย ผู้เขียน เห็นว่าเกี่ยวข้องกับอาจารย์เฉลิมชัยต้องการแสดงให้เห็นว่าความงาม หรือความดี หรือความบริสุทธิ์ สามารถถ่ายทอดออกมาด้วย สิ่งที่เป็นวัตถุ วัตถุสามารถทำให้หรือช่วยให้บุคคลสามารถเข้าถึงความจริง หรือความดี ความงาม และความบริสุทธิ์นั้นได้ เพียงแต่การได้สัมผัส ด้วยอายตนะ 5 ก็สามารถเข้าถึงความงามนั้นได้ ความงามหรือความดีในแนวคิดของอาจารย์เฉลิมชัย ไม่แยกออกไปจากวัตถุ วัตถุในแนวคิดของอาจารย์เฉลิมชัย จึงเป็นเสมือนโลกิยะวัตถุที่จะสามารถช่วยให้บุคคลได้เข้าถึงนั้นได้ ซึ่งไม่แยกออกจากกันระหว่างโลกิยะธรรมและโลกุตระธรรม (ยังอาศัยกันและกัน) เพียงแต่รูปวัตถุจะส่งต่อไปยังอรุวัตถุที่ซ่อนอยู่ภายใน แต่ความจริงแท้นั้นไม่แยกออกจากกันเป็นอย่างเดียวกัน

2.3 ประโยชน์เป็นเกณฑ์ตัดสิน ตามแนวคิดของความงาม คือ การยึดเอาประโยชน์เป็นเกณฑ์ในการตัดสิน ผู้เขียนเห็นว่าเป็นแนวคิดที่ประนีประนอมในเรื่องของความงามที่ปฏิเสธความงามที่อยู่ตัวผู้รู้

กับสิ่งที่ถูกรู้ โดยเห็นว่าสองอย่างนี้จะต้องสัมพันธ์กัน คือ ผู้รู้กับสิ่งที่ถูกรู้ เพื่อนำไปสู่การยึดสิ่งที่จะต้องทำให้เกิดประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นได้ด้วย

ในแนวคิดของอาจารย์เฉลิมชัย หากเมื่อมองอุโบสถวัดร่องขุนด้วยเกณฑ์นี้จะเห็นได้อย่างชัดเจน คือ การสร้างของเฉลิมชัย โดยการแบ่งการใช้ประโยชน์ออกเป็น 3 กล่าวคือ

หนึ่ง เขตพุทธาวาส ผมชอบเรียกว่าพุทธภูมิ เป็นที่อยู่ของพระพุทธรเจ้า จะอยู่ด้านขวา มีเสนางเรียกตั้งไปรงๆ เป็นเขตแดนประกอบด้วยโบสถ์ หอพระธาตุ สะพานสุขาวดีข้ามน้ำไปสู่ยังหอพระอีกหลัง

สอง เขตสังฆาวาส อยู่ด้านซ้ายด้านเดียวกับเขตพุทธาวาส จะประกอบด้วยกุฏิพระและหอวิปัสสนา จุคนประมาณ 200 คน สำหรับบรรยายธรรมขั้นสูงและฝึกวิปัสสนากรรมฐาน

สาม เขตฆราวาส อยู่ด้านซ้ายมือหลังแรก เป็นหอศิลป์ข้างล่างห้องโถงใหญ่ใช้เป็นที่พักผ่อนผลงานสิ่งพิมพ์ ของที่ระลึกต่างๆ ห้องวิดิทัศน์เพื่อบรรยาย จุคนประมาณ 50 คน (<http://www.bansansuk.com/travel/Rhongkhuntemple/>)

ดังนั้น ในแนวคิดของอาจารย์เฉลิมชัย ไม่เพียงแต่วัตถุจะสามารถใช้ประโยชน์เท่านั้นหากแต่ยังสามารถสะท้อนหรือแสดงให้เห็นถึงความสะอาด ความบริสุทธิ์ ได้ด้วยการแทนด้วยสีขาว การมีรูปวัตถุที่ประดับไว้ด้วยกระจกที่สะท้อนให้เห็นถึงธรรมะที่สามารถส่องประกายให้บุคคลได้สัมผัส รับรู้ความจริงนั้นได้ด้วย ไม่เพียงการรู้ว่าสิ่งนั้นสวยงามเท่านั้น หรือให้ความรู้สึกที่แปลกตาหรือตื่นตาตื่นใจเท่านั้น

3. ลักษณะของความงามในอุโบสถวัดร่องขุน

สำหรับประเด็นเรื่องลักษณะของความงามในอุโบสถวัดร่องขุน ผู้เขียนนำเสนอในความงาม คือ ความรู้สึกเพลิดเพลิน และความงามคือความสัมพันธ์ ดังนี้คือ

3.1 ความงามคือความรู้สึกเพลิดเพลิน ความงามคือความรู้สึกเพลิดเพลินเป็นการยอมรับเรื่องความงามที่อยู่ในตัวของบุคคลที่วัตถุสามารถให้ความรู้สึกเพลิดเพลินนั้นได้ อะไรก็แล้วแต่ หากไม่สามารถสะท้อนหรือให้ความรู้สึกเพลิดเพลิน ความงามของสิ่งนั้นก็ไม่สามารถมีอยู่ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าความงามและความไพเราะเกิดทีหลังความชอบใจทางผัสสะ (สมัคร บุราราศ, 2555 : 94) ดังนั้น ลักษณะของความงามจึงไม่เหมือนกันของแต่ละบุคคล แม้จะใช้คำอธิบายด้วยคำ ๆ เดียวกันก็ตาม หากแต่ความรู้สึกเป็นสิ่งที่อยู่ภายใน เมื่อต้องอธิบายจึงเป็นสิ่งที่จำกัดด้วยภาษา ความงามจึงเป็นอัตวิสัยเฉพาะบุคคลไปไม่เพียงเป็นสิ่งที่สัมผัสเท่านั้นแต่ยังเป็นสิ่งที่เลื่อนไหลและและแปลกแยกไปกับบุคคลนั้น ๆ ด้วย

อย่างไรก็ดี หากมองด้วยแนวคิดความงามคือความรู้สึกเพลิดเพลินในอุโบสถวัดร่องขุน จะสามารถเห็นได้ว่า ประสบการณ์ทางศาสนาของอาจารย์เฉลิมชัย เปลี่ยนผ่านไปสู่การสร้างสรรคสถาปัตยกรรมวัดร่องขุน ความแตกต่างของวัดในแต่ละแห่งหรืออุโบสถในแต่ละวัดจึงแตกต่างกันออกไป หากแต่ผู้สร้างสรรค ไม่ได้สะท้อนให้เห็นอย่างอาจารย์เฉลิมชัย ที่สามารถอธิบายสถาปัตยกรรมด้วยประสบการณ์ทางศาสนาด้วยตนเองดังกล่าวนี ผู้เขียนเห็นว่า ความงามของอุโบสถวัดร่องขุนจึงให้ความรู้สึกเพลิดเพลินแตกต่างกันออกไปสำหรับแต่ละคน หากแต่คงไม่สามารถอธิบายให้แต่ละคนได้รับรู้

เหมือนกันได้ แต่ความรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่สามารถให้ความเพลิดเพลิน เกิดจินตนาการร่วมไปด้วย หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นสิ่งใหม่ ๆ ในชีวิตก็สามารถอธิบายได้เช่นนั้นได้เช่นเดียวกัน

ดังนั้น ความงามคือความรู้สึกเพลิดเพลินที่ไม่ได้เป็นไปตามสิ่งที่อยู่ในใจบุคคลเพียงประการเดียวกันเท่านั้น แต่ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับวัตถุที่ให้ความเพลิดเพลินได้ด้วย ผู้เขียนจึงเห็นว่าต้องให้ผู้คนได้มาเห็น สัมผัส หรือเข้าถึงความจริงนั้นๆด้วยตนเองว่าเป็นอย่างไร หากแต่อาจารย์เฉลิมชัย ไม่มีหน้าที่ในการไปตรวจสอบว่าเป็นไปตามอาจารย์ต้องการให้แต่ละคนเป็นไปดังที่อาจารย์เข้าใจตรงกับท่านที่ได้สร้างสถาปัตยกรรมนั้นต้องการหรือไม่อย่างไร หากแต่หน้าที่ของอาจารย์เฉลิมชัยในการสร้างสถาปัตยกรรมนั้นก็เพื่อการตอบสนองความต้องการที่จะตอบสนองบ้านเกิดของท่านฝากผลงานไว้ในแผ่นดินประจำรัชกาลที่ 9 ว่าเป็นอย่างไรแตกต่างกับยุคสมัยอื่น ๆ อย่างไร

ความงาม คือ ความเพลิดเพลินไม่เพียงเป็นสิ่งที่ป็นรูปธรรมทางวัตถุ หากแต่เป็นอุดมคติหรืออุดมการณ์ที่จะได้สร้างสรรค์สิ่งที่ดีต้องการไว้ นั่น ความงามจึงเป็นวิถีแห่งชีวิตในการสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ออกมา เป็นสิ่งที่สะท้อนความงามของผู้สร้าง สิ่งที่ถูกสร้างจึงเป็นความสัมพันธ์กับความรู้สึกเพลิดเพลินในด้านจิตวิญญาณ

3.2 ความงามคือความสัมพันธ์ ความงาม คือ ความสัมพันธ์ที่ไม่แยกออกจากวัตถุกับผู้รู้ หากแต่ต้องเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องและสัมพันธ์กัน คือ ต้องอิงอาศัยกัน ไม่สามารถแยกออกจากกัน ความงามจึงเป็นสิ่งที่มืออยู่อย่างแนบชิด เป็นสิ่งที่สามารถตรวจสอบได้ ซึ่งเมื่อมองสุนทรียศาสตร์ในอุโบสถวัดร่องขุน จึงสามารถพบเห็นได้ว่าความงามหรือสุนทรียภาพนั้นเป็นสิ่งที่เกิดจากภายในที่อาจารย์เฉลิมชัย ปฏิบัติหรือศึกษาเล่าเรียนมา โดยต้องการแสดงออกให้เห็นในเชิงวัตถุ เป็นสถาปัตยกรรมที่ไม่เพียงเป็นไปในเชิงสถาปัตยกรรมธรรมดาเท่านั้น หากแต่สิ่งที่อาจารย์เฉลิมชัย ต้องการแสดงให้เห็นเป็นความงามที่ให้ความจริงสะท้อนให้เห็นถึงสัจธรรม หรือจากนรก สวรรค์ ไปสู่ความเป็นอมตะ คือ พระนิพพานที่สิ้นกิเลสอย่างสิ้นเชิง ดังที่อาจารย์เฉลิมชัย ได้กล่าวไว้ว่า

“สร้างโบสถ์ในเขตพุทธาวาส เปรียบเหมือนบ้านของพระพุทธเจ้า สีขาวแทนพระบริสุทธิ์คุณของพระเจ้า กระจกขาว หมายถึง พระปัญญาคุณของพระพุทธเจ้าที่แปลงประกายไปทั่วโลกมนุษย์และจักรวาลสะพาน หมายถึง การเดินข้ามวิญญูสงสารมุ่งสู่พุทธภูมิ ก่อนขึ้นสะพานครึ่งวงกลมเล็กหมายถึงโลกมนุษย์ วงใหญ่ที่มีเขี้ยวเป็นปากของพญามาร หรือพระราหูหมายถึง กิเลสในใจแทนขุมนรก คือ ทุกข์ ผู้ใดจะเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าในพุทธภูมิต้องตั้งจิตปลดปล่อยกิเลสตนหาของตนเองทิ้งลงไปนรกพญามาร เพื่อเป็นการชำระจิตเราให้ผ่องใสถึงจะเดินผ่านขึ้นไปบนเส้นของสะพานจะประกอบไปด้วยสุธรรวมกัน 16 ตัว ข้างละ 8 ตัว หมายถึง อุปกิเลส 16 จากนั้นก็จะถึงกึ่งกลางสะพาน หมายถึง เขาพระสุเมรุเป็นที่อยู่ของเทวดา ด้านล่างเป็นสระน้ำ หมายถึง สิทันตรมหาสมุทร มีสวรรค์ตั้งอยู่ 6 ชั้น แทนด้วยดอกบัวทิพย์ 16 ดอก รอบอุโบสถ ดอกที่ใหญ่ที่สุด 4 ดอก ตรงทางขึ้นด้านข้างโบสถ์ หมายถึง ชุ่มพระอริยเจ้า 4 พระองค์ ประกอบด้วยพระโสดาบัน พระสภิกาคามี พระนาคามี และพระอรหันต์ เป็นสงฆ์สาวกที่เราควรกราบไหว้บูชาก่อนขึ้นบันไดครึ่งวงกลม หมายถึง โลกกุตตรปัญญา บันไดทางขึ้น 3 ชั้น แทนอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา

ผ่านแล้วจึงไปสู่แผ่นดินของอรุณพรหม 4 แทนด้วยดอกบัวทิพย์ 4 ดอก และบานประตู่ 4 บาน ซึ่งบานสุดท้ายเป็นกระจกสามเหลี่ยมแทนความว่าง (ความหลุดพ้น) แล้วจึงจะก้าวข้ามธรณีประตูเข้าสู่พุทธภูมิ” (<http://www.dooasia.com/trips/watrongkhun/>)

ดังนั้น จึงอาจเห็นได้ว่า แนวคิดของอาจารย์เฉลิมชัย ที่ก่อเกิดจนเป็นอุโบสถนั้นเป็นสิ่งที่เกิดมาจากการศึกษาแนวความคิดทางด้านพระพุทธศาสนา และนำไปสู่วิถีแห่งการปฏิบัติ มีประสบการณ์ทางศาสนาด้วยตนเอง จนทำให้เกิดศิลปะของอุโบสถวัดร่องขุนอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่ไม่เพียงให้ความงามเท่านั้น แต่ยังสะท้อนให้เห็นถึงสัจธรรมสูงสุด อันอาจกล่าวได้ว่า จุดมุ่งหมายของศิลปะที่อาจารย์เฉลิมชัยยังได้สะท้อนให้เห็นออกมาเป็นรูปปรากฏนั้นมิใช่เป็นจุดมุ่งหมาย

4. มุมมองพุทธสุนทรียศาสตร์ในอุโบสถวัดร่องขุน

ผู้เขียนนำเสนอ ประเด็นของพุทธสุนทรียศาสตร์ 4 ประเด็นคือ 1. ความงามในพระพุทธศาสนา 2. ปัจจัยที่ทำให้เกิดความงาม 3. ความมีอยู่ของ “ความงาม” ในพุทธศาสนา และ 4. เกณฑ์ตัดสินความงามในอุโบสถวัดร่องขุน ดังนี้คือ

4.1 ความงามในพระพุทธศาสนา

ความงามในพุทธศาสนาผู้เขียนได้กล่าวสรุป เพื่อนำเสนอวิเคราะห์คือ 1. ความงามของสิ่งที่มีชีวิต ความงามรูปร่าง, เสียงหรือวาจา, พฤติกรรม, จิตใจ, ปัญญา 2. ความงามของสิ่งที่ไม่มีชีวิต ความงามของอาคารบ้านเมือง เครื่องใช้เครื่องประดับ 3. ความงามของธรรมชาติ และ 4. ความงามอันเป็นทิพย์ ดังต่อไปนี้คือ

1) ความงามของสิ่งที่มีชีวิต ความงามรูปร่าง, เสียงหรือวาจา, พฤติกรรม, จิตใจ, ปัญญาที่ปรากฏในอุโบสถวัดร่องขุน ผู้เขียนเห็นว่าอุโบสถวัดร่องขุนไม่ปรากฏว่าเป็นความงามของสิ่งที่มีชีวิต หากแต่มีรูปปรากฏของสิ่งที่มีชีวิตต่าง ๆ ดังนั้น การวิเคราะห์จึงไม่สามารถทำได้เพื่อแสดงให้เห็นถึงความงามว่าพุทธศาสนา มองอย่างไร

2) ความงามของสิ่งที่ไม่มีชีวิต ความงามของอาคารบ้านเมือง เครื่องใช้เครื่องประดับที่ปรากฏอุโบสถวัดร่องขุน อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่าอุโบสถวัดร่องขุน ปรากฏว่าเป็นสิ่งที่ไม่มีชีวิต เป็นการแสดงให้เห็นในรูปทรงของอาคารบ้านเรือน ซึ่งสามารถวิเคราะห์ให้เห็นถึงความงามได้ ซึ่งไม่เพียงแต่มีความงามในรูปทรงทางด้านสถาปัตยกรรมเพื่อการใช้ประโยชน์เท่านั้น หรือเพื่อให้พระสงฆ์ได้ทำกิจ หรือสังฆกรรมได้ หากแต่ยังมุ่งหมายเพื่อแสดงออกถึงความงามที่เป็นสัจธรรมที่กล่าวถึงความดี ความจริง จากโลกียะจนถึงโลกุตระ เพื่อให้ก้าวถึงพระนิพพาน ซึ่งแตกต่างจากการเน้นความสวยงามที่ให้ความรู้สึกสวยไม่สวยเท่านั้น แม้แต่สถาปัตยกรรมยังภายนอกสะท้อนเห็นการใช้สีขาว แต่ภายในอุโบสถนั้นก็กลับเป็นใช้สีเหลือง ซึ่งอาจเป็นสิ่ง(สี) ที่ใช้แทนให้เห็นถึงอุดมคติหรือความ

3) ความงามของธรรมชาติ อุโบสถวัดร่องขุน ปรากฏว่าเป็นสิ่งที่ก่อสร้างที่ยังแวดล้อมไปด้วยสิ่งที่เป็นต้นไม้จึงอาจกล่าวได้ว่ามีความงามของธรรมชาติจริง ๆ ปรากฏอยู่ หากแต่การศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับอุโบสถวัดร่องขุน คงไม่สามารถวิเคราะห์ถึงความงามดังกล่าวในเรื่องความงามของธรรมชาติได้

เพราะมนุษย์เข้าไปจัดการให้เกิดหรือมีขึ้น ถ้าหากมองว่ามนุษย์ก็เป็นส่วนหนึ่งในความเป็นธรรมชาตินั้นด้วยและไม่แยกว่าสิ่งใดใดไม่ใช่ธรรมชาติแล้วก็ย่อมสามารถวิเคราะห์ได้ว่า ความงามของอุโบสถวัดร่องขุนนั้นปรากฏความงามนั้นเช่นกันกล่าวคือ ความงามที่เกิดจากการสร้างสรรค์ หากแต่ความงามในแนวคิดของพุทธศาสนานั้นไม่ได้มองแยกส่วนว่ามนุษย์มิใช่สิ่งที่ไม่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติหากแต่มองว่ามนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ฉะนั้นจึงปรากฏว่าความงามในอุโบสถวัดร่องขุน มีสภาพที่สามารถให้ความรู้สึกได้ว่าปรากฏความงามอันเกิดจากการจิตของผู้สร้างที่มองเห็นธรรมชาติที่มีความหลากหลาย และมองเห็นธรรมชาติที่อิงอาศัยกันและกันเพียงแต่การทำหน้าที่ที่แตกต่างกันออกไปเท่านั้น ความงามของธรรมชาติที่ปรากฏในอุโบสถวัดร่องขุนจึงเป็นความงามที่สะท้อนให้เห็นความสิ้นสุดของความวิจิตรศิลป์ในการใช้สีชาวน เพื่อสีให้เห็นถึงความสะอาด บริสุทธิ์ของจิตใจของมนุษย์ที่จะต้องพัฒนาให้เกิดขึ้น

4) ความงามอันเป็นทิพย์ จากอุโบสถวัดร่องขุนจะเห็นได้ว่า ปรากฏว่าเป็นสิ่งที่ก่อสร้างด้วยฝีมือของมนุษย์ ความงามอันเป็นทิพย์หากนิยามว่าไม่ใช่เกิดจากฝีมือของมนุษย์ก็ไม่สามารถวิเคราะห์ได้ว่าเป็นอย่างใด แต่ผู้เขียนเห็นว่า ความงามอันเป็นทิพย์หากหมายถึง ความจริงหรือความเป็นสัจธรรมหรือธรรมะของพระพุทธองค์ที่อาจารย์เฉลิมชัยพยายามสื่อแสดงออกมาให้ปรากฏนั้น หากสามารถกล่าวได้ว่าเป็นความงามอันเป็นทิพย์แล้ว ผู้เขียนเห็นว่า สามารถวิเคราะห์ถึงความงามอันเป็นทิพย์นั้นได้อย่างไรก็ตามความงามอันเป็นทิพย์นั้นไม่สามารถวัดได้ด้วยสิ่งที่เป็นวัตถุธรรม หากเชื่อว่าความงามอันเป็นทิพย์นั้นเป็นนามธรรมเท่านั้น การสร้างสถาปัตยกรรมใดที่ปรากฏในอุโบสถวัดร่องขุนก็ไม่สามารถแสดงให้เห็นว่าเป็นความงามอันเป็นทิพย์ได้เพื่อมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจนในเรื่องของรูปธรรมและนามธรรม

อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนเห็นว่า ความงามอันเป็นทิพย์ที่ปรากฏในอุโบสถวัดร่องขุนยังปรากฏอย่างชัดเจนแม้จะกล่าวว่าเป็นฝีมือของมนุษย์ก็ตาม เพราะผู้วิจัยเห็นว่าสัจธรรมนั้นเป็นสิ่งที่มิได้อยู่และมีเพียงมนุษย์เท่านั้นที่จะสามารถเข้าถึงสมบัติอันเป็นทิพย์นั้น ไม่ว่าจะด้วยวิธีการใดก็ตาม หากแต่ย่อมที่เข้าถึงความจริงนั้นแตกต่างและลดหลั่นลำดับขั้นกันเท่านั้น แม้แต่พระอรหันต์ยังปรากฏว่ามีความแตกต่างกันออกไปทางด้านปัญญาคือ “ปัญญาของพระโสดาบันห่างไกลแสนไกล ไม่ใกล้ ไม่ชิดกับปัญญาของพระสกทาคามี เมื่อเทียบกับพระโสดาบัน พระสกทาคามีมีปัญญาไม่ใกล้ปัญญาของพระสกทาคามีห่างไกลแสนไกล ไม่ใกล้ ไม่ชิดกับปัญญาของพระอนาคามี เมื่อเทียบกับพระสกทาคามี พระอนาคามีมีปัญญาไม่ใกล้ ปัญญาของพระอนาคามีห่างไกลแสนไกล ไม่ใกล้ ไม่ชิดกับปัญญาของพระอรหันต์เมื่อเทียบกับพระอนาคามี พระอรหันต์มีปัญญาไม่ใกล้ ปัญญาของพระอรหันต์ห่างไกลแสนไกล ไม่ใกล้ ไม่ชิดกับปัญญาของพระปัจเจกพุทธเจ้า เมื่อเทียบกับพระอรหันต์ พระปัจเจกพุทธเจ้ามีปัญญาไม่ใกล้เมื่อเทียบกับพระปัจเจกพุทธเจ้า และโลกพร้อมทั้งเทวโลก พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเป็นผู้เลิศทรงมีปัญญาไม่ใกล้” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 : 31/4/549)

ดังนั้น จากความแตกต่างของปัญญาของพระอรหันต์แม้จะเป็นผู้ที่สิ้นกิเลสแล้วยังปรากฏว่ามีปัญญาแตกต่างกันออกไป ซึ่งสามารถตีความได้ว่า แม้แต่มนุษย์ทั่วไปก็ย่อมที่จะสติปัญญาที่จะสามารถเข้าถึงความงามอันเป็นทิพย์ที่แตกต่างกันออกไปเช่นกัน

4.2 ปัจจัยที่ทำให้เกิดความงาม

ปัจจัยที่ทำให้เกิดความงามในพระพุทธศาสนา ผู้เขียนเห็นว่ามาจากปรโตโฆสะ และโยนิโสมนสิการ ด้วยเหตุผลว่า สิ่งภายนอกนั้นมีนัยของอายตนะทั้งห้าและโยนิโสมนสิการมีนัยของจิตในการรับรู้ ซึ่งผู้เขียนนำเสนอให้แตกต่างออกไปจากแง่มุมอื่นที่มีกล่าวไว้ ดังต่อไปนี้คือ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต), 2559 : 563-681)

ประเด็นที่หนึ่ง ปรโตโฆสะ เสียงจากผู้อื่น (กัลยาณมิตร) ในแนวคิดของอาจารย์เฉลิมชัย ในการสร้างวัดร่องขุน เพื่อต้องการฟื้นฟูวัดที่ตนเองเคยเห็นในวัยเด็ก ในขณะเดียวกันก็คือตอบแทนคุณบ้านเกิดของตน พร้อมกับการที่อาจารย์เฉลิมชัย ได้ศึกษาคำสอนจากพระพุทธศาสนา จึงต้องการสร้างวัดให้มีความสวยงามไม่เพียงเป็นอาคาร หรือสถานที่ที่สามารถใช้สอยได้เท่านั้น หากแต่ยังให้ความรู้สึกถึงสุนทรียภาพ ให้ความรู้สึกที่เข้าถึงความสวยงามในความวิจิตรศิลป์ ในความบริสุทธิ์ สะอาดอันเกิดจากการใช้กระจก และสีขาวเป็นหลักในการสร้าง ดังนั้น เสียงจากภายนอกที่สะท้อนออกมาจากบุคคลที่ออกมาจากบุคคลที่ไปชมว่าสวยงาม หากสิ่งสำคัญไม่เพียงผลอันสะท้อนจากผู้อื่น หากแต่เกิดจากตัวของเฉลิมชัยเองที่ได้ศึกษาเรียนรู้ คำสอนและได้ปฏิบัติ จึงสามารถตระหนักรู้ความจริงและปรับเปลี่ยนตนเอง และสามารถสร้างอุโบสถวัดร่องขุนในเป็นสิ่งที่น่าอัศจรรย์อย่างหนึ่งให้แก่ยุคสมัยปัจจุบันและสามารถกล่าวได้ว่าเป็นสถาปัตยกรรมประจำยุคสมัยนี้ (Contemporary)

ประเด็นที่สอง โยนิโสมนสิการ ที่ปรากฏและสะท้อนแนวคิดของอาจารย์เฉลิมชัย ในการสร้างวัดร่องขุน กล่าวคืออาจารย์เฉลิมชัย นั้นได้ตระหนักรู้ด้วยตนเองถึงสิ่งที่ไม่ดีที่ไม่ดีที่ทำได้ทำไว้ พร้อมกับได้หันมาศึกษาพระพุทธศาสนาและได้อุทิศตนเองเพื่อทำงานไว้ในศาสนาจนสามารถสร้างวัดร่องขุนขึ้นมาได้ การสร้างผลงานจนก่อให้เกิดเป็นความงามของอุโบสถได้นั้น ไม่เพียงการสะท้อนให้เห็นถึงความงาม หากแต่สะท้อนให้เห็นถึงจิตใจที่ทำเพื่อพระพุทธศาสนา ความงามที่เฉลิมชัยได้สะท้อนผ่านแล้วคิดพุทธศาสนา คือ “สร้างโบสถ์ในเขตพุทธาวาส เปรียบเหมือนบ้านของพระพุทธเจ้า สีขาวแทนพระบริสุทธิ์ของคุณของพระเจ้า กระจกขาว หมายถึง พระปัญญาคุณของพระพุทธเจ้าที่แปลงประกายไปทั่วโลกมนุษย์และจักรวาล เป็นต้น” ซึ่งการสะท้อนแนวคิดอันเป็นพุทธศาสนาของเฉลิมชัยนั้น เกิดจากการตระหนักรู้และการเรียนรู้ที่เรียกว่า “ภาวนามยปัญญา” ในพระพุทธศาสนาซึ่งไม่เพียงการพัฒนาทางร่างกายของตนเองเท่านั้น แต่ยังพัฒนาคุณภาพของใจของตนเอง จนสามารถสร้างงานอันวิจิตร และการบริหารการสร้างวัดในราคาหลายร้อยล้านได้ ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการมุ่งกำจัด ความโลภในใจของตนที่สิ่งไม่ดีไม่สามารถทำให้จิตใจของตนประสบกับสิ่งที่ไม่ดีได้ ดังพุทธพจน์ที่ได้กล่าวไว้คือ “โลภะ โทสะ และโมหะเกิดขึ้นภายในตน ย่อมทำร้ายบุรุษผู้มีจิตเลวทรามเหมือนขุ่ยไม่กำจัดต้นไผ่ ฉะนั้น” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 : 15/113/130)

ดังนั้น แนวคิดในการสร้างอุโบสถวัดร่องขุนนั้นเกิดจากการใช้โยนิโสมนสิการ ไม่เพียงแต่คิดได้ คิดดี หรือการแยกแยะเท่านั้นแต่ยังสามารถพลิกจากสิ่งที่เป็นนามธรรมจนสามารถเกิดความงามในเชิงความบริสุทธิ์อย่างแท้จริงได้

4.3 ปัจจัยที่ทำให้เกิดความงาม ความมีอยู่ของ “ความงาม” ในพุทธศาสนา

กระบวนการรับรู้ความงามในพุทธศาสนาผู้เขียนเห็นว่า จะได้นำมาวิเคราะห์อุโบสถวัดร่องขุน ที่มีอยู่ 2 ส่วน คือ 1. กระบวนการรับรู้ภายนอก หมายถึง การรับรู้สิ่งที่มีอยู่ภายนอกจากตัวมนุษย์เรา คือ สิ่งที่มีอยู่โดยลำพังด้วยตนเองไม่ต้องขึ้นอยู่กับจิตคือการรับรู้ทางอายตนะภายนอก 6 และ 2. กระบวนการรับรู้ภายใน หมายถึง การรับรู้ที่เกิดทางกระบวนการภายในของจิต ๆ นั้น จะทำหน้าที่เป็นตัวรับรู้หรือทางพระอภิธรรมเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า วิญญาณ 6

ผู้เขียนเห็นว่า อุโบสถวัดร่องขุนมีลักษณะปรากฏทั้งสองกล่าวคือ กระบวนการรับรู้ว่าสิ่งใดสิ่งหนึ่ง งามหรือไม่อย่างไรนั้นในพุทธศาสนามีพื้นฐานความเชื่อไม่เพียงแต่ความงามเท่านั้น หากแต่ครอบคลุมถึง สิ่งต่าง ๆ อย่างไม่จำกัด อาจกล่าวในเชิงปรัชญาว่า ผู้รู้กับสิ่งที่ถูกรู้ไม่แยกออกจากกัน ดังนั้น ความงาม ไม่ใช่เป็นเพียงสิ่งที่ต้องรับรู้ผ่านผู้รู้เท่านั้นหากแต่จะต้องเป็นสิ่งที่มีความงามปรากฏอยู่เช่นกัน และความงามไม่ขึ้นอยู่กับการมีอยู่ของผู้รู้หรือการแยกออกจากกัน ความงามของอุโบสถวัดร่องขุนไม่ได้เป็นสิ่งที่งาม เพียงแต่ในฐานะเป็นผู้สร้างกล่าวว่า เป็นสิ่งที่งามสำหรับเขาเท่านั้นหากแต่จะต้องเป็นสิ่งที่งามสากลด้วย ว่าอุโบสถต้องเป็นสิ่งที่งามผ่านสายตาของทุกคนว่าเป็นสิ่งที่งามด้วย และต้องไม่เป็นที่เกี่ยวข้องกับเวลา และสถานที่ว่างามหรือไม่ เพราะความงามในพุทธศาสนาเป็นความงามที่ต้องอิงอาศัยด้วยวัตถุจึงจะสามารถกล่าวว่สิ่งนั้นเป็นสิ่งที่งาม การแยกสิ่งที่งามออกจากผู้รู้จักสิ่งที่งาม ผู้เขียนเห็นว่า พุทธศาสนาจะ ปฏิเสธแนวคิดหรือทัศนะเช่นนั้นว่าเป็นสิ่งที่ไม่เป็นการมองสิ่งต่าง ๆ ในความเป็นองค์รวม (Holistic) หากแต่เป็นการมองแยกส่วนในการตัดขาดแยกขาดออกจากกันอย่างชัดเจน หากแต่พุทธศาสนา มองสรรพสิ่งในความเป็นสากลที่อิงอาศัยแนบสนิทกัน ดังในหลักของอิทัปปัจจยตา แปลว่า ความที่สิ่งนี้อาศัย สิ่งนี้เกิดขึ้น หมายถึงสภาวะธรรมอันเป็นปัจจัยแห่งขราและมรณะ เป็นต้น เป็นชื่อหนึ่งของปฏิจจสมุปบาท (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย : 2539 : 16/21/38) ดังนั้น เพียงแต่กรอบหรือทัศนะของบุคคลที่ยังเจือ ด้วยกิเลส ทำให้มองสิ่งต่าง ๆ แยกขาดจากกัน มีใช้วัตถุหรือจิตเดิมแท้ (Pure mind) ที่ประภัสสรไม่มอง สิ่งต่าง ๆ แยกเด็ดขาดจากกัน อายตนะที่สมบูรณ์จะไม่มองสิ่งต่าง ๆ แยกขาดจากกัน

4.4 เกณฑ์ตัดสินความงามในอุโบสถวัดร่องขุน

ในประเด็นนี้ เกณฑ์ตัดสินความงามในอุโบสถวัดร่องขุน ผู้เขียนเห็นว่า มี 2 ประเด็น คือ คุณค่าแท้ คุณค่าเทียม และประโยชน์ 3 ในอุโบสถวัดร่องขุน ดังนี้คือ

1) คุณค่าแท้ และคุณค่าเทียม

1.1) คุณค่าแท้ คือ ประโยชน์ที่สนองความต้องการของชีวิต หรือสิ่งที่มนุษย์นำมาใช้แก้ปัญหา เพื่อความดีงาม เพื่อประโยชน์ เน้นในเรื่องปัญญา ดังนั้น จากการศึกษาอุโบสถวัดร่องขุนสามารถกล่าวได้ว่า มีความงามที่สื่อให้เห็นถึงคุณค่าแท้ คือ ประโยชน์ของอุโบสถที่พระสงฆ์สามารถใช้ประกอบสังฆกรรม

ได้จริง ไม่เพียงให้ความสวยงามด้วยแต่ยังสะท้อนหรือสื่อธรรมให้แก่ผู้ไปเที่ยวชม ซึ่งองค์ประกอบที่เป็นสถาปัตยกรรมที่แวดล้อมอุโบสถยังสื่อให้เห็นถึงข้อเท็จจริงของชีวิตมนุษย์คืออนรก และสวรรค์ การที่จะสามารถก้าวพ้นชีวิตไปถึงสิ่งที่ดีที่ย่อมที่จะต้องก้าวพ้นสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นให้ได้ ผู้วิจัยเห็นว่าคุณค่าเหล่านั้นสามารถค้นหาได้จากสิ่งต่าง ๆ ซึ่งไม่มีสิ่งใดที่ไม่ดีหรือดีในตัวเองทั้งหมด หากแต่ขึ้นอยู่กับทัศนคติ (Perspective) ของผู้ชมสิ่งนั้นจึงเป็นสิ่งที่มีความหมายในตนเอง

อุโบสถวัดร่องขุนเป็นสิ่งที่อาจารย์เฉลิมชัย ต้องการอย่างชัดเจนคือการใช้สีขาและ การประดับกระจก และความเป็นยอดแหลม ซึ่งเป็นการสื่อให้เห็นถึงความบริสุทธิ์และความสะอาด คือ สีขาว พระปัญญา คือ ยอดแหลมไม่เพียงแต่พระพุทธรองค์เท่านั้น ที่จะสามารถก้าวพ้นหรือล่องทุกขในโลกียะวิสัยได้ หากแต่มนุษย์ทุกคนสามารถก้าวล่องพ้นทุกข์ของชีวิตได้ หากปฏิบัติตนไปตามแนวทางแห่งพุทธศาสนา โดยการพิจารณาเห็นโลกเป็นของว่างดังที่พุทธรองค์ทรงตรัสสอนพระโมฆราชว่า “โมฆราช เธอจงพิจารณาเห็นโลกโดยความว่างเปล่าเป็นผู้มีสติทุกเมื่อ พึงถอนความตามเห็นว่ามีตัวตนเสีย เป็นผู้ข้ามมัจจุราชเสียได้ ด้วยอาการอย่างนี้ บุคคลพิจารณาโลกอยู่อย่างนี้ มัจจุราชจึงไม่เห็น” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: 2539 : 24/186/526)

อย่างไรก็ดี สิ่งที่อาจารย์เฉลิมชัย ต้องการนำเสนอไม่เพียงสุนทรียภาพในเชิงวัฒนธรรมเท่านั้น สิ่งที่ต้องการนำเสนอคือธรรมะที่กล่าวได้ว่าเป็นรูปธรรมให้ชัดเจนเป็นนามธรรมมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม คงไม่สามารถตรวจวัดหรือพิสูจน์ข้อเท็จจริงได้ว่า มีใครมากน้อยที่สามารถเข้าถึงความงามดังกล่าวนี้ได้จริงหรือไม่ดังที่อาจารย์เฉลิมชัยนำเสนอ

ดังนั้น ในแนวคิดของผู้เขียนเห็นว่า ความงามในพุทธศาสนาสิ่งที่งามนั้นไม่ได้เป็นสิ่งที่งามในตนเองหรือเป็นสิ่งที่มีความหมาย หากแต่เป็นมุมมองของแต่ละคนว่าเป็นอย่างไร

1.2) คุณค่าเทียม หมายถึง คุณค่า หรือสิ่งทั้งหลายที่มนุษย์พอกพูน หรือเพิ่มให้แก่สิ่งนั้น เพื่อบำรุงปรนเปรอการเสพเวทนา หรือเพื่อเสริมราคาเสริมขยาย ความมั่นคงยิ่งใหญ่ให้กับตัวตนที่ยึดถือไว้ คุณค่าแบบนี้อาศัยค้นหาเป็นเครื่องตีค่าหรือคุณค่าเป็นเครื่องสนองตัณหา ดังนั้น จึงอาจเห็นได้ว่าสิ่งที่อาจารย์เฉลิมชัย ต้องการนำเสนอไม่ใช่สิ่งที่เป็นคุณค่าเทียม ดังกล่าวนี สิ่งที่ต้องการนำเสนอ คือ การแสดงให้เห็นถึงหลักคำสอนทางพุทธศาสนา คือ การก้าวพ้นเพื่อพ้นทุกข์ พบความสุข ซึ่งเป็นการนำเสนออุโบสถด้วยการสื่อธรรมให้เห็นความจริงที่เป็นหลักคำสอนพระพุทธศาสนา อย่างไรก็ตาม คุณค่าแท้จะปรากฏอย่างชัดเจนผู้เขียนเห็นว่า เกิดขึ้นแก่ผู้ไปเที่ยวชม สำหรับผู้ไปเที่ยวชม อาจให้ความตื่นตาตื่นใจไปเห็นสิ่งแปลกใหม่ ตามสิ่งที่โฆษณากันไป ไม่ได้ไปเพื่อเสพงานศิลป์ หรือสถาปัตยกรรมนั้นอย่างจริงจัง สิ่งที่ได้จึงเป็นเพียงเรื่องเล่าในการไปเที่ยวชม ไม่ได้พบสิ่งที่เป็นธรรมเพื่อน้อมใจในงานศิลป์ของอุโบสถที่เฉลิมชัยได้นำเสนอ ดังนั้น คุณค่าเทียมย่อมเกิดขึ้นได้สำหรับผู้ไปเที่ยวชม แต่อาจจะเกิดคุณค่าแท้กับบางบุคคลเช่นกัน ซึ่งไม่สามารถวัดได้ว่าเป็นเช่นไร แม้จะมีการเพิ่มขึ้นของผู้ไปเที่ยวชมมากขึ้นในแต่ละปี จนกระทั่งกล่าวได้ว่าหากไปไม่ถึงวัดร่องขุนชื่อว่าไปไม่ถึงเชียงราย หากแต่ในการวัดเพียงปริมาณของผู้ไปเที่ยวชม จะสามารถวัดหรือกล่าวถึงได้หรือไม่เกี่ยวกับการที่จะสะท้อนว่ามีผู้ได้สิ่งที่เป็นคุณค่าเทียม

มากกว่าคุณค่าแท้ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า ต้องมีการศึกษาวิจัยในเรื่องนี้ในเชิงลึก (Deep interview) ต่อไปหรือในเชิงประมาถ (Field work)

2) ประโยชน์ 3 ในอุโบสถวัตร่องขุน คือ 1. อัตตัตถะ ประโยชน์ตน คือ การบรรลุจุดหมายแห่งชีวิตตน 2. ปรัตถะ ประโยชน์ผู้อื่น หรือประโยชน์ท่าน และ 3. อุภยัตถะ ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย คือ ประโยชน์ร่วมกันของตนเองและผู้อื่น กล่าวคือทิวฐธัมมิกัตถะ สัมปรายิกัตถะและ ปรมัตถะ ได้เกิดขึ้นในสังคมโดยรวม

จากการกล่าวถึงอุโบสถวัตร่องขุนผู้เขียนเห็นว่า การสร้างอุโบสถวัตร่องขุนที่ปรากฏได้อย่างชัดเจนว่าเป็นการตอบสนองเจตนารมณ์ของผู้สร้าง คือ เฉลิมชัย ที่ต้องการสร้างสิ่งที่ดีงามไว้ให้แก่บ้านเกิดเมืองนอนของตนเอง ในขณะที่เดียวกันก็ต้องการทำให้เกิดประโยชน์แก่คนที่มาเที่ยวชมเป็นสถาปัตยกรรมประจำยุคสมัยหรือรัชกาลปัจจุบัน อย่างไรก็ดี กล่าวได้ว่า อุโบสถวัตร่องขุนเกิดขึ้นด้วยการกระทำที่ส่องแสงออกให้ปรากฏอย่างชัดเจนหากไร้การกระทำแล้วก็ยากนักที่จะปรากฏ (Su Shi, 2012 : 45) เหนือสิ่งอื่นใดกายกระทำทางจิตใจที่อาจารย์เฉลิมชัยแสดงออกว่าท่านได้รับผลจากการปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนาด้วย จึงกล่าวได้ว่างานอุโบสถของอาจารย์เฉลิมชัยนั้น ได้ทำให้เกิดประโยชน์หรือคุณูปการต่อสังคมเป็นอย่างยิ่ง ในขณะเดียวกันงานทางด้านนี้ทำให้เกิดความเป็นสถาปัตยกรรมทางพระพุทธศาสนาที่สะท้อนคำสอนด้วยการปฏิบัติธรรมจนสามารถแสดงหรือสื่อธรรมในงานศิลปออกมาจนเป็นเอกลักษณ์และมีลูกศิษย์ที่สืบสานอุดมการณ์ดังกล่าวนี้ ในแง่ของประโยชน์ไม่เพียงแก่ส่วนใดส่วนหนึ่งหากแต่เกิดแก่ส่วนรวมหรือส่วนตนก็ตาม หากแต่ขึ้นอยู่กับพิจารณาจากแง่มุมใดเท่านั้น

5. สรุป

จากการวิเคราะห์สุนทรียศาสตร์อุโบสถวัตร่องขุน จึงเห็นได้ถึงแนวคิดทางตะวันตกที่ให้ความสำคัญในเชิงปรัชญาในข้อถกเถียงว่าความงามเป็นสิ่งที่อยู่จริง สามารถตรวจสอบหรือพิสูจน์ได้ และให้ความสำคัญกับประโยชน์ แต่อย่างไรก็ตาม ในพระพุทธศาสนาให้ค่า หรือน้ำหนักในแง่ของประโยชน์และเป็นเครื่องมือในการสื่อธรรมหรือแสดงธรรมไปด้วย

อย่างไรก็ดี เห็นได้ว่า ลัทธิจิตวิสัย (Subjectivism) แสดงปรากฏออกในงานของอุโบสถวัตร่องขุนที่อาจารย์เฉลิมชัยได้ นำเสนอในรูปแบบของอุโบสถที่จะสอดคล้องกับสิ่งที่เป็นสิ่งผ่านมโนภาพของท่านให้ออกมา ในส่วนของลัทธิวัตถุวิสัยหรือปรนัยนิยม (Objectivism) เห็นได้ว่า ความงาม หรือความดีหรือความบริสุทธิ์ สามารถถ่ายทอดออกมาด้วย สิ่งที่เป็นวัตถุ วัตถุสามารถทำให้ หรือช่วยให้บุคคลสามารถเข้าถึงความจริง หรือความดี ความงาม และความบริสุทธิ์นั้นได้ เพียงแต่การได้สัมผัส ด้วยอายตนะ 5 ก็สามารถเข้าถึงความงามนั้นได้ อย่างไรก็ดี อุโบสถวัตร่องขุนนั้นยังสามารถเป็นประโยชน์ในแง่ของการใช้สอยเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้อีกด้วย ในส่วนสุดท้ายประเด็นความงามของพระพุทธศาสนานั้น แสดงให้เห็นถึงสังจธรรมความจริงที่เหนือกาลและเวลา สถานที่ ซึ่งจะปรากฏได้แก่บุคคลผู้ฝึกฝนตน ซึ่งอุโบสถวัตร่องขุนดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นถึงความพากเพียรพยายาม (วิริยะ) ของอาจารย์เฉลิมชัยอีกด้วย และผลงานที่

ปรากฏออกมาดังกล่าวย่อมเป็นประโยชน์แก่สาธารณชนในวงกว้าง และยังนำไปสู่การศึกษา ค้นคว้า ปฏิบัติตามแนวทางของผู้สร้าง และยังทำให้เกิดการอยากรู้อย่างไรคือ แก่นสารของพระพุทธศาสนา อย่างแท้จริง (Core of Buddhism)

ดังนั้น ในเรื่องนี้จึงเป็นการวิเคราะห์ด้วยแนวคิดทางด้านสุนทรียศาสตร์ว่าโดยภาพรวมมิได้ จำเพาะเจาะจงไปถึงนักปรัชญาหรือนักคิดแต่ละท่านจึงทำให้เห็นถึงภาพรวมไม่ครอบคลุมหรือชัดเจน ถึงกระนั้นก็ตามสุนทรียศาสตร์อุโบสถวัดร่องขุน แสดงให้เห็นในแง่สุนทรียศาสตร์ในความเป็นสากลของ ทั้งแนวคิดจากตะวันตกและพระพุทธศาสนาที่มีองค์ประกอบทางสุนทรียศาสตร์ร่วมกันจะมากหรือน้อยเพียงใดนั้นเป็นสิ่งที่ผู้เขียนเสนอด้วยทัศนะหนึ่งเท่านั้น

บรรณานุกรม

- จินดา จันทร์แก้ว. (2545). *คุณวิทย์คืออะไร ? วาทกรรมว่าด้วยความจริง ความดีและความงาม*. กรุงเทพฯ: ปณิธานธรรม.
- เดือน คำดี. (2530). *ปัญหาปรัชญา*. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรินติ้งเฮาส์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2543). *พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2559). *พุทธธรรม ฉบับปรับขยายความ*. พิมพ์ครั้งที่ 47. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ผลิธัมม์.
- สมัคร บุราราศ. (2555). *ปรัชญาเถรวาท*. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- Somporn Promta. (2011). *CLASSICAL INDIAN PHILOSOPHY*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Yang Tianwen (Compiler), Tony Blishen (Translator). (2012). *The Art of Attainment : Quotations from Chinese Wisdom*. USA: Shanghai Press and Publishing Development Company.
- <http://www.bansansuk.com/travel/Rhongkhuntemple/>
- <http://www.dooasia.com/trips/watrongkhun/>